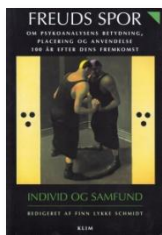

FREUDS SPOR I

Antologi redigeret af Finn Lykke Schmidt

Udgivet på [Forlaget Klim](#) i 1999

FORORD TIL BIND I

I tidens løb har menneskeheden måttet finde sig i to store krænkelser af sin naive egenkærlighed fra videnskabens side: Den første, da den fik at vide, at vor jord ikke er verdensaltets midtpunkt, men en lillebitte del af et verdenssystem, hvis størrelse man knap kan forestille sig. Denne krænkelse knytter vi til navnet Kopernikus, selv om allerede den alexandrinske videnskab havde forkyndt noget tilsvarende. Den anden krænkelse tilføjede videnskaben menneskeheden, da den biologiske forskning tilintetgjorde menneskets påståede skabelsesprivilegium og gjorde det opmærksom på nedstamningen fra dyreriget og dets ubestridelige animalske natur. Denne omvurdering er i vor tid sket under indflydelse af Charles Darwin, Wallace og deres forgængere, men ikke uden de samtidiges voldsomste protester. Men den tredje og mest følelige krænkelse vil den menneskelige storhedstrang komme ud for gennem den moderne psykologiske forskning, der vil påvise over for jeg'-et, at det ikke engang er herre i eget hus, men henvist til sparsomme efterretninger om det, der foregår ubevidst i dets sjæleliv. Vi psykoanalytikere er ikke de første og ikke de eneste, der har fremsat denne opfordring til nøgternhed, men det synes at være os beskåret at skulle repræsentere den på den mest indtrængende måde og at dokumentere den ved erfaringsmateriale, som spiller en direkte rolle for enhver. Dette er grunden til den almindelige protest mod vor videnskab, til at alle krav til akademisk høflighed tilsidesættes, og til at oppositionen betragter sig som frigjort fra alle den upartiske logiks lænker; og dertil kommer yderligere, at vi, som De snart vil få at høre, også må forstyrre freden i denne verden på anden måde.

Sådan forudser Sigmund Freud (1856-1939) i *Vorlesungen zur Einführung in die Psychoanalyse* (1917) med stor selvsikkerhed psykoanalysens fremtidige psykologiske og kulturelle betydning. Samtidig er han sig bevidst, hvor stor modstand hans omfangsrige forfatterskab og epokegørende teorier vil foranledige.

Teorien om, hvordan barndommen har afgørende betydning for personlighedsdannelsen, teorien om, hvordan vor seksualitet og vore drifter i det ubevidste medvirker til at danne vore individuelle personligheder, teorien om, hvordan vore ubevidste motiver og konflikter har en afgørende betydning for vore følelser, tanker, handlinger og for den måde, hvorpå vi udtrykker os og kollektivt konstituerer vor kultur.

Selv om den psykoanalytiske teori stadig støder på modstand, er det imidlertid en kendsgerning, at den, 100 år efter sin fremkomst, har etableret sig inden for en lang række af vort samfunds institutioner, vort sprog, etik og moral, opdragelsesmetoder, de humanistiske videnskaber samt kunst og kultur.

Dette medfører, at vi alle, bevidst eller ubevidst, er påvirket af den psykoanalytiske tankegang, og det er denne antologis formål at give et bredt billede af, hvordan denne påvirkning på forskellige måder manifesterer sig.

Jeg har derfor bedt en række fremtrædende fagfolk og kunstnere med forskellig indfaldsvinkel til det psykoanalytiske område om at være med til at tegne dette billede.

Selv om det har været fristende at inddrage flere af de oplagte territorier, hvor psykoanalysen har vundet indpas, har det, af hensyn til antologiens omfang, været påkrævet at vælge nogle centrale områder ud.

Artiklernes overskrifter har været forfatterens eneste givne rammer, og artiklernes form og indhold er ikke søgt begrænset af ønsket om ensartethed. Forfatterne har heller ikke været underlagt et strengt krav om entydighed i opfattelsen af Freud og psykoanalysen.

Ønsket har fra starten været, at psykoanalysens betydning og gennemslagskraft netop belyses i sin mangfoldighed og mulighed for subjektive opfattelser og udtryk.

I antologien indgår enkelte fag- og skønlitterære tekster fra eksisterende litteratur og tidligere publikationer.

Antologiens bind 1 starter med artiklen *Den psykiske personligheds bestanddele*. Teksten er af **Sigmund Freud** og er hans 31. forelæsning (*Freuds Psykoanalyse – samlede forelæsninger*). Freud redegør her for sin teori om personlighedens strukturforhold, en teori, som er grundlæggende for forståelsen af den psykoanalytiske tankegang.

I artiklen *En idéhistorisk introduktion* placerer **Simo Køppe** psykoanalysen i en idéhistorisk sammenhæng og peger på nogle af de markante naturvidenskabelige teorier og retninger, der karakteriserer tiden omkring århundredskiftet som en opbrudstid. Der redegøres også for den idéhistoriske baggrund for forståelsen af begrebet det ubevidste. Både det ubevidste hos Freud selv og andre opfattelser af det ubevidste. Endelig tages der stilling til den kritik, der rettes mod psykoanalysen.

Anne Latour og **Jeanne Pontoppidan** beskriver i antologiens to bidrag om *Det psykoanalytiske rum* hver på sin måde den psykoanalytiske praksis – indhold og form. Vigtige psykoanalytiske nøglebegreber gennemgås, og den psykoanalytiske proces beskrives.

I *Anonym Analysand 1 og 2* giver to tidligere analysander et kort, personligt udtryk for deres forskellige oplevelser ved at gå i psykoanalyse. En individuel og intens proces, som udspringer af ønsket om forandring og større bevidsthed om følelseslivet og egen adfærd. Et forsøg på at slå bro mellem det ubevidste og bevidste for derigennem at forbedre sine muligheder for at kunne forholde sig til sig selv og sine omgivelser.

Almen praksis giver et indtryk af, hvordan psykoanalysen kan inddrages som en vigtig del af en privatpraktiserende læges daglige arbejde. **Carl-Heine Vogt** beskriver, hvordan den psykoanalytiske tankegang påvirker ham selv og dermed hans relationer til patienten. Gennem to korte "case-stories" illustreres, hvordan psykoanalytisk inspirerede spørgeteknikker kan befordre, at patienten opnår en større selvindsigt i sin situation og mulighed for at forandre den. En indsigt, der viser sammenhængen mellem symptomet og symptomets årsag.

Bent Rosenbaums artikel *Den etablerede psykiatri* starter med en historisk indføring i forholdet mellem psykiatri og psykoanalyse. Et forhold mellem en naturvidenskabelig, medicinsk funderet tankegang og en mere fænomenologisk og hermeneutisk orienteret livsanskuelse. Bent Rosenbaum gør sig overvejelser om det ubevidstes skæbne, når det indlægges på en lukket hospitalet afdeling eller behandles på andre psykiatriske institutioner. Endelig peger han på den forståelsesmæssige dimension, psykoanalysen har bragt ind i det psykiatriske diagnostiserings- og behandlingsarbejde.

I **Bente Petersens** artikel *Bjælken i vort øje – om køn og krænkelse* peger hun på nogle af de forhold, som gør debatten om kønsforskelle uigennemskuelig, følelsesbetonet, fordomsfuld og ufrugtbar. Bente Petersen mener, at en kvalificering af debatten kan opnås ved at genindføre Freuds teori om forskellen mellem kønnene, først og fremmest fordi ingen til dato har givet et bedre eller mere sandsynligt bud på et grundlag, hvorpå det er muligt at forstå børns og voksnes problemer med og relationer til det modsatte køn.

I artiklen *Humanvidenskab* beskriver **Jørn Erslev Andersen**, hvordan Freuds utrættelige kliniske, analytiske og teoretiske arbejde intonerede intet mindre end en ny videnskab. En videnskab, der, selvom den er udviklet på baggrund af en medicinsk skoling, hverken for 100 år siden eller i dag appellerer til den herskende medicinske, psykiatriske og klinisk-psykologiske diskurs. I langt højere grad appellerer Freuds psykoanalyse til en lang række humanvidenskabelige fagområder.

Pædagogikken omhandler den radikale udfordring, psykoanalysen har været over for de autoritære opdragelsesformer og den pædagogiske praksis. **Anna Poulsen** redegør for de bevægelser, der går forud for reformpædagogikken, og de væsentlige tendenser, der kommer til udtryk i reformpædagogikken og i socialisationsteori. I artiklen argumenterer hun for, at Freuds største pædagogiske fortjeneste er, at han giver belæg for at kunne forklare de fænomener, der falder uden for den bevidst "gode vilje".

Læser dannede mennesker Freud, eller vil mennesker, der læser Freud, meget gerne have sig frabedt at være dannede? Med disse spørgsmål starter **Bent Nabe-Nielsen** sin artikel *Dannelsen*. Bent Nabe-Nielsen redegør for den

dannelsestradition, der i så høj grad har præget den europæiske tænkning, og han mener, at Freud er en af de personligheder, der i kølvandet af oplysningstiden blev banebrydende for en nyorientering af dannelses-tænkningen frem til i dag.

Som konsekvens af sin psykoanalytiske teori mente Freud på god positivistisk vis, at religion hørte tidligere tider til. Eftertiden har vist, at Freud tog fejl. Det er imidlertid ikke denne fejlurdering, **Jan Lindhardt** ønsker at forfølge. I sin artikel *Teologien* ser han på følelsesbegrebet og den moderne forvaltning heraf, som ikke mindst Freud var ansvarlig for. Anliggendet er følelsernes privatisering og subjektivering i forhold til teologi og kristendom.

Leder man efter psykoanalysen i de nuværende bekendtgørelser eller vejledninger for undervisningen i dansk i folkeskolen, gymnasiet og HF, må det konstateres, at begrebet ikke nævnes. Ikke desto mindre har Freud og psykoanalysen haft afgørende indflydelse på danskundervisningen på alle dimensioner og alle niveauer i skolesystemet. **Kirsten Skov** argumenterer i artiklen *Danskundervisningen* for, hvordan psykoanalysen i det 20. århundrede har opnået uomgængelig status i danskundervisningens litteraturanalyse.

"Ligesom en planet kredser rundt om solen, samtidig med at den roterer om sin egen akse, således tager også det enkelte menneske del i menneskehedens udviklingsforløb, samtidig med at det går sin egen livsvej." Dette citat stammer fra Freuds *Kulturens byrde* og illustrerer den evige forbundethed, kamp og vekselvirkning, der er mellem individ og samfund, det individuelle og kollektive, der manifesterer sig i vores kultur. Freud får det sidste ord i bindet her.

Århus 1999
Finn Lykke Schmidt